

Verslag van de werkzaamheden Stichting Beheer Begraafplaatsen Religieuze Instituten

1.Voorwoord

OPRICHTING EN ONTWIKKELING STICHTING BBRI.

Naar aanleiding van vragen van religieuze instituten hield de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) in 2009 een enquête over de behoeften van religieuze instituten aan ondersteuning bij het toekomstig beheer, onderhoud en instandhouding van hun graven en begraafplaatsen. De resultaten van deze enquête werden op 19 april 2012 door de KNR in een informatiebijeenkomst gepresenteerd.

Religieuze instituten bleken de meeste behoefte te hebben aan:

- Een modelovereenkomst voor het beheer van een kloosterbegraafplaats door een derde partij
- Informatie over gekwalificeerde bedrijven / instanties die begraafplaatsen kunnen beheren
- Informatie over gekwalificeerde bedrijven / instanties, die het onderhoud en de instandhouding van graven en begraafplaatsen kunnen verzorgen
- Nadere vormgeving van het toezicht op beheer, onderhoud en instandhouding van begraafplaatsen
- Informatie over subsidiemogelijkheden
- Het samenbrengen van deskundigen m.b.t. begraafplaatsen

De bespreking van bovenstaande punten leidde tot de wens tot het oprichten van een stichting, die in bovenstaande behoeften kan voorzien. Deze Stichting kwam tot stand op 18 maart 2013 als Stichting Beheer Begraafplaatsen voor Religieuze Instituten.

In de voorbereidingstijd werden vijf bestuursleden voor deze Stichting geworven, die na de oprichting meteen aan de slag konden. Al gauw bleek, dat er heel wat komt kijken bij de zorg voor graven en begraafplaatsen (hierna kortweg aangeduid als 'grafzorg') en dat bij het Bestuur de nodige expertise ontbrak. Het Bestuur heeft zich daarom breed georiënteerd, o.a. door in zijn vergaderingen externe gasten met deskundigheid op verschillende gebieden van grafzorg uit te nodigen. Daarover meer in onderstaand verslag.

Gaandeweg bleek, dat het voor het Bestuur BBRI niet goed mogelijk zou zijn om zelfstandig twee statutaire doelen van de Stichting BBRI te realiseren:

- Het in eigendom verkrijgen, het beheer en/of de exploitatie van begraafplaatsen van religieuze instituten.
- Het continueren van het onderhoud van die begraafplaatsen en de daar aanwezige graven overeenkomstig de wensen van het religieus instituut.

Zou de BBRI deze taken zelfstandig ter hand willen nemen, dan zou daarvoor een landelijk werkzame beheerstichting moeten worden opgericht met professionele medewerkers op verschillende terreinen, zowel inhoudelijk voor grafzorg als voor financiën. Dat lijkt het Bestuur BBRI niet realistisch, mede ook omdat niet duidelijk is of er voldoende religieuze instituten zouden deelnemen om zo'n beheerstichting op termijn financieel levensvatbaar te maken.

In de oriëntatiefase van het Bestuur bleken er gespreid over het land regionaal of landelijk werkzame instanties te bestaan, die zich al vele jaren toeleggen op advisering m.b.t. begraafplaatsen in velerlei facetten, en/of op het daadwerkelijk beheer, het onderhoud en de instandhouding van graven en begraafplaatsen. Religieuze instituten die dat wensen zouden gebruik kunnen maken van de diensten van deze instanties. Vakinhoudelijk / professioneel biedt dat betere kansen dan wanneer de BRI daarvoor een eigen werkorganisatie zou moeten opstarten. Zo'n eigen werkorganisatie zou toch ook niet het uitvoerende werk voor onderhoud en instandhouding over het hele land zelfstandig kunnen uitvoeren, maar gebruik moeten maken van lokale en regionale instanties en bedrijven. Financieel is er dan geen groot voordeel te behalen.

In de oriënterende gesprekken met religieuze instituten bleek bovendien dat er religieuze instituten zijn, die zelf al goede regelingen getroffen hebben m.b.t. de grafzorg voor hun leden, mogelijk al in de vorm van eigen beheerstichtingen of in andere vormen. Hier en daar komen suggesties op om deze regelingen open te stellen voor andere religieuze instituten in dezelfde regio, min of meer vergelijkbaar met kloosterverzorgingshuizen en klooster-verpleeghuizen die voor meerdere religieuze instituten open staan. Dat is nog een onontgonnen terrein, maar biedt mogelijk goede perspectieven, vooral voor kleine religieuze instituten.

Al bij al ziet het Bestuur BBRI kansen in de volgende taken:

- 1.** Het op verzoek bemiddelen tussen religieuze instituten en externe advies-, beheer- en onderhoudsinstanties; begeleiden bij contractering
- 2.** Het toezien op de nakoming van contracten, overeenkomsten en/of andere afspraken door derden ten aanzien van het beheer en de exploitatie van begraafplaatsen van religieuze instituten (Zie statuten BBRI)
- 3.** Het bevorderen en het bewaken van de culturele en historische waarden van begraafplaatsen van religieuze instituten. (Statuten BBRI)
- 4.** Het bemiddelen bij en begeleiden van samenwerkingsverbanden van religieuze instituten m.b.t. grafzorg

Het Bestuur van de Stichting BBRI legt met onderstaand verslag verantwoording af aan het Bestuur KNR over zijn werkzaamheden in de voorbije periode van drie jaar. Graag verneemt het Bestuur uw reactie hierop.

Het Bestuur BBRI wil tevens graag met u in overleg over de verdere koers voor de Stichting BBRI. Tot op heden zijn er maar weinig vragen van religieuze instituten bij de BBRI binnengekomen: zie verder bij het verslag.

Ook de studiedag in augustus 2015 heeft niet geleid tot een grotere instroom van ondersteuningsvragen. Mogelijk wordt grafzorg binnen religieuze instituten nog niet beschouwd als een urgent en belangrijk aandachtsgebied. Wel zijn er van religieuze instituten signalen binnengekomen dat grafzorg een onderwerp van aandacht is, maar dat grafzorg tot heden niet als prioriteit op de agenda staat. Te zijner tijd wil men graag een beroep doen op de diensten van de BBRI.

Al bij al voldoende gespreksstof!

Namens het Bestuur van de Stichting BBRI
Hans van Westerlaak, voorzitter.

2. Bestuurssamenstelling van de Stichting BBRI per 31-12-2015

De samenstelling van het Bestuur van de Stichting BBRI was op 31 december 2015 als volgt:

• Dhr. Hans van Westerlaak	Voorzitter
• Dhr. Ben Wanders	Secretaris
• Dhr. Gerard Spierings	Penningmeester
• Dhr. Cees v. Iersel	Bestuurslid
• Dhr. Peter Kanters	Bestuurslid
• Zr. Agnes Vos	Bestuurslid

Dhr. Peter Kanters heeft met het oog op een overdrukke agenda zijn bestuurslidmaatschap bij de BBRI opgezegd per 31 december 2015.

Het Bestuur werd ambtelijk ondersteund door dhr. Jeroen Crajé, inhoudelijk en financieel, en deels door mevr. Nita van Bergen, secretariael.

3. Vergaderingen Bestuur BBRI

Het Algemeen Bestuur BBRI vergaderde na voorbereidend overleg in december 2012 in 2013-2015 in totaal 13 keer.

In de vergaderingen werd gesproken over de inrichting van de Stichting BBRI: de Statuten van de Stichting; de invulling van de bestuursfunctie, Dagelijks en Algemeen Bestuur; de taakomschrijving van bestuursleden en een daarbij passend functieprofiel voor bestuursleden; het regelen van de eigen bestuurswerkzaamheden en van de ondersteuning van het Bestuur vanuit het bureau KNR.

Verder werd herhaaldelijk gesproken over mogelijkheden om de BBRI zichtbaar te maken voor de religieuze instituten en om grafzorg daadwerkelijk onder de aandacht te brengen van de besturen van de RI: artikel in het KNR-bulletin; presentatie van de BBRI bij de vergadering van congregatieadviseurs, bij de FKR en bij de Algemene Vergadering van de KNR. Daarnaast is er in augustus 2015 een studiemiddag georganiseerd. Er werd gezocht naar een link met de KNR-website en er werd in 2015 een brochure BBRI uitgebracht.

Gesproken werd over de mogelijkheid om ten behoeve van de RI een dienstencatalogus BBRI uit te brengen, maar daarvoor was er nog te veel onduidelijk wat de BBRI daadwerkelijk zou kunnen bieden. Wel ontwikkelde het Bestuur een checklist voor gewenste en/of mogelijke dienstverlening door de BBRI. Deze dient vooral als handvat voor gesprekken met RI, die aangegeven hebben mogelijk belangstelling te hebben voor deze BBRI-diensten.

Gesproken werd ook over de mogelijkheid om een overzicht te ontwikkelen van alle RI in Nederland, met hun graven en begraafplaatsen. Dat is er nog niet en het is ook de vraag of zo'n volledig overzicht realiseerbaar en nodig is.

Het Bestuur slaagde er in de voorbije periode niet in om één of twee bestuursleden aan te trekken, die gepokt en gemazeld zijn in grafzorg. Om thuis te raken in de materie heeft het Bestuur enkele begraafplaatsen bezocht en heeft het Bestuur gesproken met externe deskundigen:

- 19 juni 2013: Dhr. W. v.d. Putten; jurist en publicist over grafzorg; gewezen directeur van Grafzorg Nederland.
- 22 augustus 2013: Dhr. Eickmans, gewezen directeur van de begraafplaats Heilig Landstichting, een begraafplaats met monumentale en culturele waarde.

- 13 november 2013: Dhr. G. Guliker van Bureau Kybys (voorheen Genius Loci) in Boxtel. Dit Bureau was tot 2015 werkzaam als o.a. beheerder en manager van begraafplaatsen, maar is nu alleen adviserend. De beheer- en managementpoot van het Bureau is afgestoten.
- 26 februari 2014: Dhr. De Mare, architect van het gedenkmonument voor de paters van de Heilige Geest op hun begraafplaats in Gemert.
- 21 mei 2014: Dhr. Bartho Hendriksen, voorzitter van de Vereniging Terebinth, die zich inzet voor behoud van en aandacht voor de funeraire cultuur in Nederland: cultureel waardevolle begraafplaatsen en grafmonumenten. De Stichting BBRI is lid geworden van deze Vereniging. De contacten met Terebinth resulteerden in het najaar van 2015 in een themanummer van Terebinth over klooster-begraafplaatsen, met medewerking van de BBRI. Deze uitgave is aan alle religieuze instituten toegezonden.
- 16 oktober 2014: mevr. E. Kaspers, eigenaar van Buiten de Perken; adviseur openbaar groen en begraafplaatsen.
- 1 april 2015: Dhr. W. van Midwoud, consulent van de Landelijke Organisatie voor Begraafplaatsen (LOB) met ruim 600 leden die begraafplaatsen beheren; informerend, adviserend en belangenbehartigend; kwaliteitshandboek. De BBRI is lid geworden van de LOB.

4. Verslag van de BBRI-werkzaamheden in 2013 – 2015

Delegaties van het Bestuur BBRI hebben gesprekken gevoerd met 12 delegaties van religieuze instituten (RI), die aangegeven hebben mogelijk belangstelling te hebben voor ondersteuning door de BBRI. Deze gesprekken waren oriënterend van aard en hebben nog niet geleid tot concrete ondersteuningsacties door de BBRI. De religieuze instituten zijn veelal nog bezig met beleidsvorming t.a.v. de grafzorg voor hun overleden leden en hebben daarin nog geen definitieve keuzes gemaakt voor de lange termijn.

Overlegpunten in deze gesprekken waren:

- Ondersteuning in grafzorg voor een periode van 10/20/30 jaar na het langstlevende lid van het RI.
- Het opheffen van oude begraafplaatsen en/of het ruimen van oude graven en het herbegraven van stoffelijke resten in een gemeenschappelijk graf, met of zonder gedenksteen. Eventueel het verzamelen van stoffelijke resten in een bestaande 'knekelput' of het cremeren daarvan.
- Het eventueel concentreren van graven van overleden leden van een RI vanuit meerdere plaatsen naar één begraafplaats en het opheffen van andere begraafplaatsen dan wel het ruimen van graven.
- Hoe is zicht te krijgen op de kosten voor beheer, onderhoud en instandhouding van graven / begraafplaatsen tot 10 of meer jaren na de laatste begrafenis. Hoe is daarbij rekening te houden met eventuele tariefstijgingen; samenvoeging of opheffing van parochies en parochiële begraafplaatsen; mogelijk in de toekomst minder vrijwilligers voor onderhoud en instandhouding; e.d. Een realistische schatting is nodig i.v.m. de bestemming van het restvermogen van RI.
- Overdracht van de eigendom van graven (grafrechten) en begraafplaatsen aan een derde instantie, als een RI ophoudt te bestaan: (Hoe; onder welke juridische titel)) kunnen grafrechten worden overgedragen aan een derde instantie als rechtsofvolger, die dan eindverantwoordelijk wordt voor beheer, onderhoud en instandhouding.
- Hoe is de continuïteit van de uitvoering van afspraken met derde partijen te garanderen, als op enig moment een RI / de RI's en de KNR er niet meer zullen zijn.

- Is de administratie van de RI m.b.t. hun graven / begraafplaatsen goed op orde en up to date, bijv. m.b.t. locaties van graven en begraafplaatsen; lopende grafrechten; lopende afspraken met derden voor onderhoud en instandhouding; e.d.
- Kan, met het oog op de afnemende bestuurskracht van een RI, de grafzorg nu al zo eenvoudig mogelijk georganiseerd worden, bijvoorbeeld door oude graven tijdig te ruimen, graven te concentreren, e.d.
- Heeft het RI al beleid vastgesteld m.b.t. grafzorg, bijvoorbeeld: de gewenste duur voor de instandhouding van begraafplaatsen; het eventueel ruimen van graven of opheffen van begraafplaatsen; het herbegraven of cremieren van stoffelijke resten; het oprichten van een gedenkmonument, e.d.
- Welke waarden staan voor het RI centraal bij de grafzorg, bijvoorbeeld: het eerbiedig omspringen met de resten van overleden leden van het RI; het behoud van verbinding met overleden leden van het RI.
- Hebben de RI al voldoende middelen opzij gezet, bijvoorbeeld in een voorziening grafzorg, om op de lange termijn de grafzorg te kunnen blijven betalen; zijn er voldoende middelen opzij te zetten.
- Wat te doen met begraafplaatsen, die allang niet meer in daadwerkelijk gebruik zijn, en waar RI geen behoefte hebben aan verder beheer.
- Zijn er met andere RI samenwerkingsverbanden te ontwikkelen voor gezamenlijke grafzorg.
- Hoe zorgvuldig om te gaan met sociaal-cultureel erfgoed m.b.t. graven en/of begraafplaatsen van overleden leden van RI.
- Wie heeft het nu voor het zeggen, als het gaat om (beheer van) graven en begraafplaatsen van RI; onder welke jurisdictie vallen de RI.
- Actuele kwesties rond begraafplaatsen, bijv.: slecht onderhoud door een derde; specifieke eisen ingevolge de monumentale status van een begraafplaats; e.a.

Bijlage 2: lijst van religieuze instituten, waarmee het Bestuur BBRI oriënterende contacten heeft gehad.

5. Studiemiddag augustus 2015

Het Bestuur BBRI bezint zich over de toekomst van de BBRI. In de voorbije drie jaar is en oriënterend contact geweest met 12 RI: nog geen 10 procent van alle RI in Nederland. Tot nu toe heeft geen enkel contact geresulteerd in een concrete vraag om ondersteuning door de BBRI. Mogelijk heeft dat te maken met de keuze van het Bestuur BBRI om niet zelf op te treden als (potentieel) eigenaar en beheerder van kloosterbegraafplaatsen, maar zich te richten op informatie, advies, begeleiding, bemiddeling en toezicht. Mogelijk sluit die keuze niet goed aan bij de behoeften van RI.

Het Bestuur BBRI heeft gezocht naar een RI, waarmee een pilotproject kan worden opgezet voor bemiddeling / begeleiding naar contractering van een derde partij, die daadwerkelijk het beheer en de verantwoordelijkheid voor onderhoud en instandhouding van een kloosterbegraafplaats op zich neemt. Tot nu toe heeft het Bestuur daarvoor geen gelegenheid / geen partner-RI gevonden.

Er komen geen directe vragen om ondersteuning binnen. Tegelijkertijd beschikt het Bestuur ondanks zijn brede oriëntatie (zie hierboven) niet zelf over de benodigde professionele expertise m.b.t. het beheer van begraafplaatsen. Het Bestuur zou daarvoor consultants van buiten moeten inschakelen met deskundigheid voor specifieke zich voordoende vragen. Het Bestuur BBRI wil niet zelf optreden als werkgever voor een

werkorganisatie met bijvoorbeeld enkele consultants en administratief en secretariael personeel.

Dat alles kan leiden tot een soort patstelling. Zolang er geen concrete vragen zijn, kan het Bestuur BBRI geen passend aanbod voor ondersteuning doen: als de vraag er niet is bij RI, kan het Bestuur BBRI haar dienstverlenende functie niet waar maken. Of andersom: zolang het Bestuur geen concreet ondersteuningsaanbod kan doen (bijvoorbeeld in de vorm van een dienstencatalogus), komen er ook geen concrete vragen van RI.

De nabije toekomst zal uitwijzen of de BBRI voldoende bestaansrecht heeft om een ondersteunende rol voor de toekomstige grafzorg van religieuze instituten te kunnen bieden.

Tegen deze achtergrond besloot het Bestuur om een poging te doen om er een boost aan te geven. Het Bestuur besloot een studiemiddag te organiseren voor de leden van de Konferentie Nederlandse Religieuzen met hun oversten en primaire adviseurs, met als doel, dat:

- Enerzijds de RI een goed beeld zouden krijgen van wat de BBRI, mede met inzet van externe instanties, aan ondersteuning kan bieden, en
- Anderzijds het Bestuur BBRI meer inzicht zou krijgen in de behoeften van RI aan ondersteuning bij de grafzorg voor hun overleden leden.

De resultaten van de studiedag worden door het Bestuur BBRI benut om de verdere koers uit te zetten.

Bij gelegenheid van de studiemiddag heeft het Bestuur BBRI ook een brochure BBRI uitgebracht met informatie over de BBRI en de mogelijke rol van de BBRI voor RI. Deze brochure is aan alle leden van de KNR toegezonden.

Voor de organisatie van deze studiemiddag heeft het Bestuur de medewerking gezocht van Kybys in Boxtel, een landelijk werkzame organisatie voor beleidsmatig en bestuurlijk advies o.a. voor het beheer van begraafplaatsen. Kybys (of een andere vergelijkbare instantie) kan namens opdrachtgevers (bijvoorbeeld RI) ook de directie voeren bij de aanbesteding van beheer, onderhoud en instandhouding; helpen bij het op orde brengen van de begraafplaatsadministratie; houden van controle en toezicht op de uitvoering van het beheer, onderhoud en instandhouding a.d.h.v. een overeengekomen kwaliteitsniveau; adviseren over fiscale, juridische en planologische vraagstukken m.b.t. grafzorg; e.d. Hierbij gaat het altijd om maatwerk, waarbij het aan de opdrachtgever is te bepalen welke ondersteuning zij nodig hebben.

De studiemiddag vond plaats op 26 augustus 2015 in de Verkadefabriek in 's Hertogenbosch. Aan de bijeenkomst namen 37 vertegenwoordigers van 29 RI deel.

Na de opening door dhr. H. van Westerlaak, voorzitter BBRI, waren er drie inleidingen:

- Wat komt er allemaal kijken bij de grafzorg van religieuze instituten; dhr. C. v. Iersel, bestuurslid BBRI. Na deze inleiding was er een gesprek met de aanwezigen a.d.h.v. een zestal stellingen, o.l.v. Zr. A. Vos, bestuurslid BBRI.
- Algemene informatie en visieontwikkeling m.b.t. grafzorg; mogelijke ondersteuning door Kybys; dhr. G. Guliker, projectleider begraafplaatsen bij Kybys.
- Welke ondersteuning kunnen de RI verwachten van de BBRI; dhr. G. Spierings, bestuurslid BBRI.

De middag werd besloten met de uitreiking van een inventarisatieformulier over taken en werkzaamheden in grafzorg en de rol die besturen van RI daarin zien voor zichzelf, voor de BBRI, externe adviseurs en uitvoerende instanties. Daarnaast was er een formulier met een aantal vragen over de behoeften van de RI aan ondersteuning, ter bespreking binnen elk RI. Beide formulieren werden kort plenair besproken o.l.v. dhr. B. Wanders, bestuurslid BBRI. Besloten werd, dat de deelnemers beide formulieren mee naar huis zouden nemen voor interne bespreking in hun besturen. De beide formulieren werden ook toegezonden aan de op de studiedag niet vertegenwoordigde RI-besturen met de vraag om hierover van gedachten te wisselen en de reacties in te sturen naar de KNR t.b.v. de BBRI.

Het uitvoerige verslag van de studiemiddag is toegestuurd aan de deelnemers van de studiemiddag en is voor geïnteresseerden op te vragen bij het secretariaat van de KNR.

Er zijn geen reacties ontvangen. Leeft grafzorg niet bij de RI of heeft het geen urgentie naast andere zaken die de aandacht vragen? Welke consequenties heeft dit voor de BBRI?

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur Stichting BBRI op 9 februari 2016:

Hans van Westerlaak, voorzitter

Ben Wanders, secretaris

II. Financieel overzicht BBRI 2013-2015 en balans per 31 december 2015

1. Inkomsten

Donatie werkkapitaal door KNR, 2013:	10.000
Rente 2013	142
Rente 2014	90
Rente 2015	<u>56</u>
Totaal inkomsten	<u>10.288</u>

2. Exploitatie BBRI; uitgaven

2.1. Vergaderkosten bestuur:	-
2.2. Reis- en onkostenvergoeding bestuursleden BBRI:	1.106
2.3. Algemene kopieer- en portiekosten:	-
2.4. Notariskosten:	497
2.5. Diverse overige kosten:	<u>-</u>
	1.603

3. Uitgaven studiedag augustus 2015

3.1. Zaalhuur e.d. Verkadefabriek:	647
3.2. Consumpties (koffie / thee):	384
3.3. Kosten externe spreker KYBYS:	<u>726</u>
	1.757

Totaal uitgaven voor exploitatie BBRI: 3.360

Saldo per 31 december 2015: 6.928

3. Toelichting bij de exploitatie Stichting BBRI:

De administratie van de BBRI wordt gevoerd door het Bureau van de KNR. Hiervoor worden door de KNR geen kosten in rekening gebracht bij de BBRI. Datzelfde geldt voor de secretariële ondersteuning van de BBRI door de KNR.

De agenda's en vergaderstukken voor de vergaderingen van BBRI werden uitsluitend per e-mail naar de vergaderdeelnemers verzonden. De kosten voor het printen e.d. werden niet vergoed.

Naast de oprichtingskosten van de stichting zijn met name kosten gemaakt voor het organiseren van een studiemiddag in de Verkadefabriek.

Gerard Spierings, penningmeester BBRI

Den Bosch, 9 februari 2016

Bijlage1: BBRI-documenten

1. Inventarisatie-enquête begraafplaatsen door KNR; juli 2009
2. Statuten Stichting BBRI; 18 maart 2013
3. Taakomschrijving en profiel voor bestuursleden BBRI; 24 april 2013
4. Beleidsnota BBRI, februari 2014
5. Ondersteuning van religieuze instituten door de Stichting Begraafplaatsen religieuze instituten; 22 mei 2015
6. Checklist voor diensten van de Stichting BBRI t.b.v. oriënterende gesprekken met religieuze instituten; 11 februari 2014
7. Brochure Stichting Begraafplaatsen Religieuze Instituten; augustus 2015
8. Powerpointpresentatie BBRI op studiemiddag 26 augustus 2015: Wat komt er allemaal kijken bij grafzorg?
9. Inleiding Kybys op studiemiddag 26 augustus 2015; Algemene informatie en visieontwikkeling met betrekking tot grafzorg
10. Inleiding BBRI op studiemiddag 26 augustus 2015: Welke ondersteuning kunnen de RI verwachten van de BBRI?
11. Inventarisatieformulier en vragenformulier studiemiddag BBRI, 26 augustus 2015
12. Verslag studiemiddag BBRI; 26 augustus 2015

Bijlage 2: Overzicht van religieuze instituten waarmee het Bestuur BBRI oriënterende contacten heeft gehad.